

Selling a Shul in Halacha and Hashkafa

במדבר כ"ד

(ה) מה טובו אהליך יעקב משכנתיך ישראל: (ו) כנחלים נטויו כגנת עלי נהר פאהלים נטע יהוה פארזים עלימים: (ז) יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאגג מלכו ותנשא מלכתו:

מסכת סנהדרין ק"ה:

א"ר יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות {במדבר כ"ד:ה} "מה טובו אהליך יעקב," לא תשרה שכינה עליהם "ומשכנתיך ישראל," לא תהא מלכותן נמשכת "כנחלים נטויו," לא יהא להם זיתים וכרמים, "כגנות עלי נהר," לא יהא ריחן נודף "כאהלים נטע ה'."

לא יהיו להם מלכים בעלי קומה, "כארזים עלי מים," לא יהיה להם מלך בן מלך, "יזל מים מדליו," לא תהא מלכותן שולטת באומות, "וזרעו במים רבים," לא תהא עזה מלכותן, "וירם מאגג מלכו," לא תהא אימת מלכותן, "ותנשא מלכותו."

אמר רבי אבא בר כהנא, כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר {דברים כ"ג:ו} "ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך," קללה ולא קללות.

רש"י שם

כולם – כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה. חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות – שלא יפסקו מישראל לעולם.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה סה

והמצוה הס"ה היא שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל יתעלה ומאבד ספרי הנבואה ומלמחוק השמות הנכבדים והדומה לזה. ולשון האזהרה שבאה בזה הענין הוא אמרו (ר"פ ראה) "לא תעשון כן לי" אלהיכם, "אחר שקדם [שם] הצווי (ע' קפה) לאבד עבודה זרה ולמחות את שמה ולהרוס בתי ומזבחותיה כולם ובאה האזהרה ואמר לא תעשון כן לי" אלהיכם.

משנה מגילה ג'א (כ"ה):

מתני': בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת לוקחין תיבה

מסכת מגילה כ"ו.

בית הכנסת לוקחין תיבה. אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים.

אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה.

מיתבי. א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו, והא התם דכרכים הוה, ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה.

תוספות שם

כיון דמעלמא קאתו לה – נראה לפרש הכי כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להתפלל אף על פי שאין נותנים כלום בבנינו מכל מקום כיון דלדעת אותן רבים נעשה חמורה קדושתו ואינן יכולין למוכרו, ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו, ובסמוך נמי דקאמר רב אשי דאדעתא דידי קאתו היינו ממה שנותנים בו לעשות רצונו.

מסכת מגילה כ"ו. - כו:

אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא ביה שיכרא שפיר דמי.
רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי כנישתא, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה, מהו למיזרעה, אמר ליה זיל זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר זרעה.

מסכת מגילה כ"ו:

ת"ר, תשמישי מצוה נזרקין, תשמישי קדושה נגנזין, ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה לולב שופר ציצית, ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן.

משנה מגילה ג:ב (כז):

אין מוכרין בית הכנסת, אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, מוכרים אותו ממכר עולם, חוץ מארבעה דברים, למרחץ ולברסקי ולטבילה ולבית המים. רבי יהודה אומר, מוכרין אותו לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה.

שולחן ערוך אורח חיים קנ"ג

(ב) בני העיר שמכרו בית הכנסת, יכולים לקח בדמיו תבה, דהינו היכל שמניחין בו ספר תורה או לוח שמעמידין עליו ספר תורה;

משנה ברורה שם

(ג) שמכרו ביהכ"נ – ואפילו לכתחלה נמי מותר למכור כדי לקנות עילוי קדושה

שולחן ערוך שם

(ד) אם מתר לקנות בדמי קדשה אחת קדשה אחרת כיוצא בזה, יש אוסרים ויש מתירים.

משנה ברורה שם

(ט) כיוצא בה – דהיינו שמכרו ביהכ"נ ישנה ורוצה בדמיה ליקח חדשה וכן בכל הדברים:
(י) יש אוסרים – כיון דאין מעלן בקדושה אע"ג דאין מורידן ג"כ ודוקא בכל הדברים שיכול להעלות בקדושה וכנ"ל אבל בס"ת שאין יכול להעלות הדמים בקדושה יותר לנו"ע כשמכרה יקח בדמיה אחרת:
(יא) ויש מתירין – כיון דעכ"פ אין מורידן מקדושתן, וכ"ז לענין דיעבד אבל לענין לכתחלה בודאי אסור למכור שום דבר קדושה כדי ליקח כיוצא בה ואפילו היכא דליכא למיחש לפשיעוּתא כגון שהדבר קדושה אחרת מזומן לפנינו ואינו חסר אלא נתינת מעות אפ"ה אסור דצריך להעלות בקדושה דוקא.

שולחן ערוך שם

(ו) מוכרים בית הכנסת, וכן שאר דברים שבקדשה ואפלו ספר תורה, להספקת תלמידים או להשיא יתומים בדמיו.

שולחן ערוך שם

(ז) והא דבית הכנסת נמכר, הני מלי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם. נאפלו בנו אותה משל אחרים (מרדכי ישן בשם ראבי"ה), ולכן יכולים למכרו; ומכל מקום המעות נשארים בקדשתן, ואינם רשאים להורידן מקדשתן, והינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם, והוא הדין אם מכרו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר, אבל אם הסכימו ז' טובי העיר באותו מכר, והיו במעמד אנשי העיר, רשאים להוציא המעות לכל מה שיצו, ואם קבלו עליהם בני העיר בפרוש במכר זה כל מה שיעשה, אפלו יחיד מה שעשה עשה. **נהגה:** וכל שז' טובי העיר מוכרים בפרסום, מקרי במעמד אנשי העיר ואינן צריכין לומר הן או לאו (מרדכי). אבל של כרכים, שבאים שם ממקומות אחרים, אפלו בנו אותו משלהם, אינו נמכר אלא אם כן תלו אותו בדעת היחיד, שאז יעשה בו היחיד מה שיצו בהסכמת הצבור; והוא הדין לכל דברי קדשה שנזכרו כאן, דכלהו גריד בתי הכנסת. **נהגה:** יחיד שבנה בית הכנסת ונתנה לקהל, דינה כבית הכנסת של קהל; אבל אם שיר לעצמו בה שום כח, אין לה מכר כי אם על פי הקהל ועל פיו או יורשיו (אור זרוע והגהות אשר"י פרק בני העיר). וכל זה לא מירי אלא כשיש להם בית הכנסת אחרת, אבל אם אין להם רק בית הכנסת אחת, אסור למכרו דהא אפלו לסתרו אסור עד שיבנו אחרת (רבנו ירוחם נ"ג ח"ה וב"י בשם הרמב"ן). כל דבר שבקדשה שנמכר ומתן לשנותו, נמכר בלא הכרזה ואין בו אונאה, אבל דבר שאסור לשנותו לקדשה קלה, צריך הכרזה (תשובת רשב"א סי' תרי"ז).

משנה ברורה שם

(מא) כשיש להם ביהכ"נ אחרת – המ"א פירש דר"ל כשבנאו עכשיו אחרת אבל כשיש להם שני בתי כנסיות מקודם אסור למכור אחד אבל להט"ז בריש סימן קנ"ב מותר אפילו באופן זה וכן דעת הא"ר שם כוותיה וכן משמע מביאור הגר"א אבל כ"ז דוקא כשאותו ביהכ"נ מרווח והוא מחזיק לכולם דאל"ה פשוט דלכו"ע אסור. כתבו האחרונים דאפי' בכרכים היכא דבנאו אחרת טובה מותר לסתור הראשונה דודאי כו"ע ניחא להו בזה [וכבר העתקנו זה לעיל בסימן קנ"ב] וכן עצים ואבנים מראשונה מותר להשתמש בהן ולהוציאן לחולין ע"פ ז"ט"ה במעמד אנשי העיר דמאי איכפת להו לבני עלמא בזה כיון שיש להם מקום טוב להתפלל:

ביאור הלכה שם ד"ה והוא הדין

... ודע עוד דאיתא בירושלמי דשלשה מביהכ"נ כביהכ"נ ור"ל ביהכ"נ של יחידים כמו של בעלי אומניות וכדומה אם ביררו שלשה מאנשיהם לפקח על עסקי צבור שלהם הרי הם שקולים ככל אנשי ביהכ"נ לענין מכירה ולא בעינן בהו ז' טובים כמו בממונים על צרכי עיר כולה דבעינן דוקא ז' וכנ"ל [ר"ן ועוד פוסקים] וכח אלו השלשה על ביהכ"נ שלהן כמו ז' על ביהכ"נ של בני העיר:

שולחן ערוך שם

(ט) כשמוכרים אנשי הכפר בית הכנסת יכולים למכרו ממכר עולם, והלוקח יעשה בו מה שיצו, חוץ ממרחץ וברסקי ובית הטבילה ובית הכסא; ואם מכרוהו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, יעשה הלוקח אפלו אלו הארבעה דברים.

ביאור הלכה שם

ואם מכרוהו זט"ה וכו' יעשה הלוקח אפילו אלו ד' דברים – כן הוא דעת הרמב"ם והרא"ש ונמשכו אחריהם הטור ורי"ו. והראב"ד פליג ע"ז וכדמבואר בפוסקים, ולדידיה לא שרו בש"ס להשתמש תשמיש של גנאי אלא בתל חרב בלא"ה אלא שעמד עליו ביהכ"נ מקודם אבל לא שיהיו רשאים לחלל בית תפלה לעשותו בית הבורסקי וכדומה. והנה הר"ן ומאירי הביאו ב' דעות אלו ולא הכריעו, והרשב"ץ ח"ב סי' ק"ע החזיק בדעת הראב"ד עי"ש, ובאמת דקולא יתרתא היא לפי מה שהחליטו הרמב"ן ורשב"א וריטב"א דביהכ"נ הוי כשאר תשמישי מצוה כסוכה ולולב ושופר וכדומה, אלא דאם הסכימו זט"ה במעא"ה למוכרו א"כ גילו דעתם שאין להם עוד צורך בו והוי כמו תשמישי מצוה לאחר זמן מצותן שנזרקין עיי"ש בדבריהם, וא"כ לפי מה דפסק המחבר בסי' כ"א ס"ב בטליתות של מצוה שבלו שאין לו ליחדם לתשמיש מגונה אלא זורקו והם כלין וא"כ ה"ה בעניננו אינו נכון וכ"ש לשיטת הר"ן שהטילו בו קדושה מדבריהם א"כ עדיפא עוד משאר תשמיש מצוה ובודאי דאין להשתמש בו תשמיש של גנאי. איברא דיש לומר דדינא דסי' כ"א הנ"ל באמת אינו מוסכם דהא מרא דהאי שמעתא דסי' כ"א הוא הראב"ד וכומו שמובא שם בב"י ואפשר דאזיל לטעמיה בכאן ואפשר דהרמב"ם באמת פליג שם אדין הנ"ל [עיי"ש בסי' כ"א בביאור הגר"א מקור האי דינא מסוגיא דפ' כל הכלים ובאמת הרמב"ם שם מפרש דמיירי בכל בגדים ול"ד טליתות של מצוה והסוגיא שם יתורץ באופן אחר עיין ברשב"א ומאירי שם] אכן המחבר דפסק להא דראב"ד בסי' כ"א הנ"ל וגם בסי' תרס"ד ס"ח מובא ג"כ דין זה גבי הושענא בשם או"ז פ' בני העיר עיי"ש באו"ז שמביא כן בשם ס' הקדמון בשר ע"ג גחלים א"כ היכי שרינן הכא להלוקח לעשות בו בית המרחץ או בית הכסא. ואפשר היה לומר דלפי מה שכתבנו לעיל בביאור הלכה סברא אחרת בטעמא דטובי העיר במעא"ה משום דמסתמא כולם מקדישים אדעתם והוי כמו הקדישו על תנאי אפשר דלפי סברא זו מש"ה שרי אפילו בתשמיש של גנאי כיון דתלו בדעתם והרי הם הסכימו לזה אלא דעדיין קשה דלא מסתברא כלל דיהבי אדעתא דידהו כ"כ אפי' למעבד בה ביה"כ.

היוצא מדברינו דמסתברא דכמו דפסקי' בסי' כ"א לענין ציצית ובסי' תרס"ד לענין הושענא שאין להשתמש בהם דבר של גנאי ה"ה הכא וכ"ש הוא מפני שהוא דבר קבוע וניכר ובזיון גדול להשתמש בה בקלות ראש וכמ"ש הריטב"א בסוגיא דאוגרה ומשכונא דמשום זה חמור ביהכ"נ משאר תשמישי מצוה עיי"ש:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן כט

בביהכ"נ שהמעמבערם יצאו משם והתחילו אחרים להתפלל אם רשאים למכור א' דר"ח תמוז תשכ"ה. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר שלמה גרוסקין שליט"א.

בדבר שדברנו אתמול בטעלעפאן בנוא יארק אודות מכירת ביהכ"נ כבר בארתי בספרי אגרות משה תאו"ח בהחלוק לענין הדמים בביהכ"נ של כפרים בין נמכר בזט"ה במעמד אנשי העיר שאפילו הדמים יוצאין לחולין ובין נמכר בזט"ה לבד או במכירת אנשי העיר לבד שאף שהמכירה חלה לא יצאו המעות לחולין, שהוא מטעם דביהכ"נ כשיש צורך בו להתפלל וללמוד יש בו קדושת הגוף שלא נמכר כלל" ואף במכרו אינו כלום' אבל לזה מועיל מה שאנשי העיר רוצים למכור משום שאין רוצים שוב להתפלל שם שיש להם רשות לזה שבזה נסתלקה קדושת הגוף מביהכ"נ שלכן הוא כקרבן שנפל בו מום שמאחר שאינו ראוי למזבח נסתלקה קדוה"ג ורשאים למוכרו, וכן כשמכרו זט"ה משום שהחליטו שלא יתפללו בו שוב שיש להם הרשות מצד שנתמנו על עניני הקהל להחליט זה, אבל לענין הדמים הרי אפשר מה שיאמרו שאין צריכים לדבר שבקדושה יצטרכו לזמן דאח"כ דביהכ"נ גופיה לא שייך זה דעתה הרי לא יתפללו בו ואחר שימכרו הרי ישאר כן ולא ישתמשו בו לתפלה שוב לעולם, ולכן רק כשתהיה המכירה בזט"ה במעמד אה"ע שאומרים שלא יצטרכו להדמים לקדושה אחרת שהוא רק משום דאם יצטרכו יעשו משלהם נפקעה הקדושה גם מהדמים, וזהו טעם החלוק, ומטעם זה כשהוא ביהכ"נ של כרכים שנבנה

במקום שמצוי שיבואו שם בין אורחים להתפלל בין אנשים שנתיישבו שם אחר שכבר נבנה אינו כלום שאלו שבכאן החליטו שלא להתפלל שם דהרי האחרים אפשר שיבואו להתפלל שם אינו נמכר ומכירתם אינה כלום.

ולכן פשוט שאף שאלו שהיו נחשבים מעמבערס רוצים למכור מחמת שדרים עתה במקום אחר, וכן אם לא היו נשארים בסביבה ההוא יהודים היו רשאים למכור מחמת שלאורחים לא היה להם שוב לחשוש דלא יבואו גם אורחים במקום שליכא יהודים, אבל כיון שעוד נשאר הרבה יהודים בהסביבה וצריכים לביהכ"נ זה משום שלא נשאר רק ביהכ"נ זה אין רשאים למכור. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

מגן אברהם אורח חיים קנ"ג: ס"ק יב

... ואם אינם מתפללים בב"ה של כרכים יכולים למכרה (מבי"ט ח"ג קמ"ג)

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן נ

במכירת בית הכנסת כשיצאו היהודים ממקום ההוא והוא ביהכ"נ של כרכים ואם הקונים ישמשו לבית תיפלה י"ב תמוז תשי"ז. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר אליעזר שאהנפעלד שליט"א.

בדבר ביהכ"נ שהוא במקום שהיהודים יצאו משם למקומות אחרים וצריכים לבנות ביהכ"נ אחר במקום שנתיישבו שם יהודים ואין להם הסך הצריך לבנין ביהכ"נ אם לא שימכרו ביהכ"נ זה לנכרים והם ישמשו שם לבית תיפלה שלהם והנכרים הם נוצרים מהכת שמחזיקים את יום השבת ליום קדוש שהם אין עושין צלמים ותמונות אבל עכ"פ מאמינים באותו האיש ומתפללים לו ונמצא שאף בלא הכנסת צלמים ותמונות יעבדו שם ע"ז בתפלתם, אם יש איזה עצה ותקנה שיבא למכירה זו.

והנה תחלה צריך לדון אם אפשר בכלל למכור דאולי נידון כביהכ"נ של כרכים. ויש להתיר למה שכתב המג"א /או"ח/ בס"י קנ"ג ס"ק י"ב דאם אינם מתפללים בו אפילו של כרכים יכולים למכור. ומשמע שהוא לכו"ע, והטעם נראה דאף לתוס' מגילה דף כ"ו דאסרי אף שמעלמא לא נתנו כלום לבנינו דמשום שנעשה לדעת אותן רבים חמורה קדושתו מ"מ כיון דודאי היו מסכימים כולם למכירה זו לא עדיף מאילו כל אלו שאירע לפעמים שהתפללו ויתפללו היו מבני העיר ממש שהיו יכולים למוכרה דאין לנו חלוק כמה דירין יש בעיר, וחומר הקדושה הוא משום שנעשה ליותר אנשים ממה שיש ביושבי העיר ולפי רוב האנשים המתפללין הוא חומר הקדושה כדמשמע /מגילה/ בדף כ"ז ולכן אין יכולין בני העיר המועטין שבשבילם היתה קלה מעט הקדושה לסלק קדושה החמורה, אבל כשידוע שגם כל האנשים שהיו באין לכאן היו מסכימים להמכירה הרי הסכימו כל האנשים שעשו חומר הקדושה והוי זה כדורו כאן ממש שהיתה העיר בכפלי כפלים דירין מכפי שהן עתה שהיד /שהיה/ הביהכ"נ בקדושה החמורה זו ואולי עוד חמורה יותר מחמת שהיו מתפללין בקביעות כאן שמ"מ היו יכולים למוכרה.

אבל א"כ הוא דוקא כשכבר אין באין לשם עשרה להתפלל דכל זמן שיש שם עשרה להתפלל הרי אפשר שיבואו גם שם מעלמא להתפלל שעדיין הקדושה חמורה ואין לנו ודאי שיסכימו. ולכן רק אחר שיפסיקו מלהתפלל שם יהיה כח ביד מנהלי ביהכ"נ למכור כי לא מצוי כלל שמעלמא יבואו עשרה להתפלל כאן אף כשכבר אין מתפללין אנשי העיר, ואף אם נמצאו יחידים שמתפללים אבל הפסיקו מלהתפלל בצבור מחמת שלא מתקבץ עשרה נמי כבר לא מצוי שמעלמא יבואו לכאן להתפלל ביחידות ולא יחשבו שיצטרפו לעשרה ולא יבואו לביהכ"נ זה. וכן אף אם יש עשרה ויותר שאחרי שביהכ"נ פתוח מתפללין שם אבל אין בכח מתפללין המעטים לכלכל את ההוצאות שיש בביהכ"נ ומחמת זה מוכרחין להסגירו ולא להתפלל בו נמי כיון שעכ"פ יהיה סגור ואין מתפללין בו נמי יהיו רשאים למכור כי הוא כודאי הסכימו גם המעלמא למכור שהם הרי אין משתתפין ולא ישתתפו בהוצאת ביהכ"נ.

והנה אם יש משכונא לבאנק /לבנק/ שקורין מארגעדזש על הבית הכנסת פשוט שאף שהוא בדין בית הכנסת של כרכים אין חיוב על אלו המעטים שבכאן לשלם מכיסם להבאנק כדי שלא ימכור את הבית הכנסת, שאין בזה ענין צדקה והשבת אבדה לאלו הרוצים להתפלל דוקא כאן, ומה שעשו אותו למשכונא מתחלה הרי עשו זה קודם שנעשה ביהכ"נ ולא עברו על הא דאמר רבא דאסור למשכן ביכ"נ בדף כ"ו /מגילה/. דאם משכנו אחר שהיה ביהכ"נ שהיה אסור למשכנו באופן שיוכלו להשתמש בו לחול אפשר יש לחייבם לשלם כדי לעקור האיסור שעשו, אבל היה זה רק על אלו שמשכנו בשליחותם ובידיעתם, דאלו שלא ידעו ממה שמשכנו מנהלי בית הכנסת או ידעו ולא הסכימו אין לחייבם שלא עשו איסור דבסתמא לא נעשו המנהלים שלוחיהם לעשות דבר איסור, אבל כיון שנעשה זה קודם שנעשה ביהכ"נ לא נעשה כלל איסור ואין שום חיוב עליהם אף לא על אלו שמשכנו. וגם מסתברא שלא היה בכח הקהל להקדישו לביהכ"נ באופן שיפקע זכות הבאנק שלכן אף בשעבוד לבד למלוה רשאי המלוה אף אם הוא ישראל למכרו כחולין ממש, דהא אף מהקדש גמור יכול המלוה לגבות מדין שעבוד מדינא בלא פדיון ורק משום דר' אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון בערכין דף כ"ג ולתוס' שם אף ממטלטלין שליכא שעבוד נמי גבי ולא חל ההקדש מדינא עיי"ש. ולומר שקדושת ביהכ"נ שהוא קדושת הגוף לקדושה זו יפקיע השעבוד כמו שמפקיע קדושת הגוף דקרבות לא מצינו זה ובלא ראייה אין להפקיע זכות המלוה, וא"כ כ"ש שלא נפקע זכות הבאנק שעדיף משעבוד שהוא כאפותיקי, וגם אולי יש להבאנק קנין משכון מדינא דמלכותא שבאופן כזה לא היה מפקיע שעבוד אף קדושת הגוף, עיין בפסחים דף ל"א וברש"י ב"ק דף צ' לענין חמץ שמפקיע כקדושת הגוף שלא היה מפקיע אם נכרי היה קונה משכון, ונמצא לפ"ז שלא חלה כלל קדושת ביהכ"נ על זכות הבאנק ורשאי הבאנק למכרו אף אם היה של ישראל וכ"ש שאין חיוב על אנשי ביהכ"נ למנוע לבאנק של נכרים מלמכור.

ומכיון שלא נפקע זכות הבאנק רשאי הבאנק למוכרו אפילו לארבעה דברים, וכ"ש שאין חיוב על אנשי ביהכ"נ למנוע מזה שאף אם היתה חלה הקדושה אין לחייבם למנוע את הבאנק. אך שאם היתה חלה הקדושה היה מסתבר שהיה אסור לגרום ולסייע בהמכירה להד' דברים אבל מכיון שלא חלה הקדושה לענין זכות הבאנק רשאים גם לסייע בהמכירה כדי שימכרו ביוקר וישארו יותר דמים עבור הקהל. עכ"פ למעשה יחכו עד שיפסיקו להתפלל שם ומכיון שהמעטים המתפללים שם אין יכולין לכלכל את ההוצאות ואחרים אין מחוייבין לסייע בזה, הרי יפסיקו תיכף, שאז יש גם טעם הראשון שיכולין למכור אף שהוא של כרכים. וגם שבזה שיפסיקו מלהתפלל תפקע הקדושה להרמב"ן שהובא בר"ן מגילה שם ואני בארתי בתשובה אחת שאף אם היתה קדושה ממש כדסובר הר"ן נמי נפקעת הקדושה כשאין צריכין הקהל לא להביהכ"נ זה ולא להדמים לדבר קדושה, ואף שהכא הרי צריכים להדמים לבנות ביהכ"נ אחר ולא נפקעה הקדושה בכדי ולא יוכלו למכור להד' דברים, מ"מ הרי נקלשה הקדושה, שודאי אין לזה רק קדושת דמים, ויש לסמוך יותר על טעם האחרון שאין קדושת בית הכנסת חלה על זכות הבאנק וממילא רשאים אף לסייע בהמכירה שתעשה הבאנק בכח המארגעדזש שלה כדלעיל.

ואם ישיגו הלואה על ערבות איזה אנשים באופן שלא יהיה שום חיוב על הביהכ"נ שיהיה נמצא שאין להקהל שום צורך בהדמים לבנין ביהכ"נ האחר שהרי יש להם מעות בלא שום התחייבות על הקהל, אף שערבותם יהיה מצד שידעו שאחר שימכרו ביהכ"נ יחזירו להם הדמים שערבו, דכיון שיהיה זה בלא חיוב שלא יוכלו לתבוע בדין הוא רק כרוצים הקהל ליתן מתנה עבור ההנאה דהו"ל מינייהו שזהו טעם להתיר גם מטעם הפקעת קדושה למה שבארתי בתשובה אף למכור להד' דברים אף בלא היתר שע"י הבאנק, ויעשו המכירה ע"י הבאנק שיהיו ב' טעמים להיתר אבל אם א"א להשיג זה יש לסמוך על ההיתר מטעם מכירת הבאנק לבד כדכתבתי.

ומה שהקונים לא יכניסו שם צלמים ותמונות, ודאי עדיף מלמכור לאלו שמכניסין, אבל גם זה נחשב דבר מאוס כמו הד' דברים ורק מטעמים שבארתי יכולין למכור וג"כ אין להתיר אלא בשביל צורך הגדול הזה. ידידו,
משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן כח

בענין מכירת ביהכ"נ שנשאר במקום שהלכו היהודים משם ומעט אנשים עניים מתפללין שם שאין ביכלתן להחזיקו ח' אלול תשכ"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר גדליה איינימער, שליט"א.

בדבר ביהכ"נ הישן שהוא במקום שהלכו משם היהודים, וכבר בנו להם ביהכ"נ אחר במקום שנתיישבו שם יהודים וגם הרבה בע"ב מביהכ"נ זה, אבל עדיין מתפללים שם מעט יהודים שנשארו שם במקום הישן שאין להם היכולת להחזיק הוצאת בית הכנסת, ובפרט שיש שם בריוני מהנכרים שדרים שם שמשברים הזכויות מהחלונות ושאר דברים שאפשר להם לשבר שצריכין לתקן, ועד עתה השלימו ההוצאה ותיקנו מה שמשברים מחברת ביהכ"נ החדש אשר המה המעמבערס, אבל קשה לפניהם להוציא הרבה לדבר שאין להם צורך רק בשביל המעט יהודים הנמצאים שם שאין מחוייבין זה, וגם יש לחוש להס"ת שכמעט אינם שמורים שם מצד הבריוני, ולכן רוצים לסגור ביהכ"נ ההוא ולמוכרו, אבל א"א למכור שם אלא לנכרים שיעשו שם בית תיפלה שלהם, ואף אם ימכרו לסרסור הנקרא בראקער ברור שהוא ימכור לנכרים לבית תיפלה אם יש איזה אופן להתיר.

הנה ודאי אין מחוייבין הבע"ב שמתפללין בביהכ"נ להוציא הוצאות להחזיק ביהכ"נ ההוא אם המתפללי' שם אין ביכלתן להחזיקו וכ"ש שאין מחוייבין לתקן. ואם יש חשש לשמירת הס"ת הרי אסור להחזיק שם הס"ת, ואם הוא חשש גדול גם החומשים וסדורים אסור להחזיק שם, אך אולי יש להם מקום באיזה בית להחזיק שם הס"ת ויביאו אותו ביום הקריאה, ובשבת כיון שהוא לצורך מצות רבים יש מקום להתיר להביאו ע"י עכו"ם כשיטה ראשונה בש"ע /או"ח/ סימן ש"ז סעיף ה' ובמ"ב ס"ק כ"ג מסיק כן להלכה. ואם אפשר לילך בשבת למקום שנמצא הס"ת יצטרכו לילך לשם מאחר שאז אין זה לצורך מצוה, ומצד טירחא דצבורא אין להתיר זה, וגם מצד מצוה להתפלל בביהכ"נ אין להתיר אם יכולין להתפלל בהבית אשר יהיה שם הס"ת. עכ"פ הבע"ב אין מחוייבין להחזיק בביהכ"נ כשהם צריכין להוציא עליה הוצאות, וממילא רשאי לסוגרו, ואם יפסיקו מצד זה שלא ישלימו ההוצאות בעצמן מלהתפלל שם ודאי עדיף, ואם יאמרו שלא יפסיקו מלהתפלל שם קודם שתשבר לגמרי יש להם הרשות לסוגרו שלא להניח להתפלל שם.

ומאחר שיפסיקו להתפלל שם ויהיו רשאיין למוכרו בארתי בספרי אגרות משה חאו"ח סימן נ"א, שיש חלוק בין צריכין להדמים לבנות ביהכ"נ אחר שאז יש בה עדיין קצת קדושה גם בגופו שלא למכור להד' דברים המאוסים וכ"ש שאסור לבית תיפלה, ובין אין צריכים להדמים לבנות ביהכ"נ משום שכבר בנו שאז אין בה קדושה כלל ויכולין למוכרו אף להד' דברים כאשר הארכת שם בענף ב' וענף ג', וממילא גם לבית תיפלה אין בידינו לאסור דאף שהוא מאוס יותר לא מצינו עכ"פ חלוק לדינא. וטוב יותר למכור ע"י בראקער נכרי ואף כשמוכרין בית הדיוט לבית תיפלה, כדי שאם הוא באופן דאיכא לפ"ע יהיה לפני דלפני שמותר כדאיתא בע"ז דף י"ד ועיין ביו"ד סימן קנ"א סעיף א' וברמ"א אה"ע סימן ה' סעיף י"ד.

ואם חייבים להבאנק על ביהכ"נ ההוא שקורין מארגעדזש בארתי בסימן נ' שליכא חיוב לשלם להבאנק כדי שלא ימכרו לבית תיפלה, וגם שרשאיין גם לסייע בהמכירה דהיינו לראות שיהיו קונים אף מאלו שרוצים לבית תיפלה, כדי שימכרו ביוקר וישארו יותר דמים עבור הקהל. ונמצא שבעובדא זו שחייבין להבאנק וגם שכבר בנו ביהכ"נ החדש ואין צריכין להמעות לדבר קדושה איכא שני הטעמים להיתר אם ימכרו ע"י הבאנק שלכן טוב לעשות ע"י הבאנק שיהיו ב' הטעמים. ידידו מברכו בכוח"ט, משה פיינשטיין.

מסכת מגילה כ"ח:

א"ר אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין, ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו חשבונות.

תוספות שם

בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין – רוצה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזינן בברייתא דלעיל וגם שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים אלא משום דשמעתא בעי צילותא והכא מיירי כשחרב דאז מהני התנאי, ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבארץ ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת, וא"ת כיון דמהני תנאי לאותן שבבבל א"כ קשה מההיא דלעיל (דף כו:) דרבינא דהוה ליה בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אשי זיל זבנה משבעה טובי העיר, ואמאי איצטריך לעשות כן אחר שנחרב? וי"ל משום דזרעה דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומשום הכי אסור אפי' בחורבנה.

מסכת מגילה כ"ט:

תניא, ר"א הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר {ירמיהו מ"ו:י"ח} "כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא" והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה עאכ"ו.

The shuls and Batei Medrash that are still active in chutz la'aretz deserve to be in Eretz Yisrael one day because they are helping the geulah come. Not all Jews can make it to eretz Yisrael before the arrival of the geulah. Those Jews davening and learning in shuls and batei medrash are bringing the shechina to them for now, but will be escorted with the shechina to Eretz Yisrael when the geulah arrives.